

Zápis z 10. zasedání
Kolegia expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva
konaného dne 6. května 2024

Dne 6. května 2024 se na Ministerstvu spravedlnosti („MSp“) konalo 10. zasedání Kolegia expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva a provádění Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen po řadě „Kolegium“, „Soud“ a „Úmluva“), poradního orgánu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Soudem.

*V PROTI ČESKÉ REPUBLICE (ÚMRTÍ V
PSYCHIATRICKÉ NEMOCNICI)*

Zástupkyně KVZ *J. MARTINKOVÁ* představila rozsudek, který se týká úmrtí pacienta na psychiatrii v souvislosti se zákrokem policie s použitím taseru a následným podání medikace zdravotnickým personálem. Zároveň zdůraznila, že je to teprve podruhé v historii, kdy bylo v řízení proti ČR konstatováno porušení práva na život dle článku 2 Úmluvy, a to v procesní i hmotněprávní rovině. V mezidobí již proběhlo několik jednání se zástupci dotčených resortů a orgánů. Z nich vzešla série návrhů obecných opatření k řádnému výkonu rozsudku. Jednotlivá opatření jsou podrobně popsána v podkladovém materiálu.

Zástupce Fóra pro lidská práva *M. MATIAŠKO* poukázal na to, že ve věci šlo podobně jako v případě *B. Ů. proti ČR* o osobu s psychosociálním postižením, která se stala obětí policejního násilí, což může signalizovat systémový problém. Další podobná stížnost *S. T. proti ČR* je nyní Soudem projednávána. Navrhovaná opatření neřeší podstatu problému, kterým je nedostupnost akutní psychiatrické péče a s tím související pozastavenou reformu péče o duševní zdraví. Tyto nedostatky mohou být předmětem další kolektivní stížnosti proti ČR u EVSP. Výkon rozsudku ve věci *V* je žádoucí uchopit takovým způsobem, aby se předešlo budoucím rozhodnutím mezinárodních orgánů proti ČR.

Zástupkyně MZ *I. SVOBODOVÁ* upozornila, že reforma péče o duševní zdraví pokračuje. Praktickým problémem je ovšem nedostatek odborníků, kteří by péči nabízeli.

Vládní zmocněnec *P. KONŮPKA* podotkl, že jsme sice na počátku výkonu rozsudku, nicméně po jeho zevrubné analýze je třeba konstatovat, že komplexní otázka reformy péče o duševní zdraví se zdá jít nad rámec toho, co je nezbytné, aby ČR dostála svým povinnostem plynoucím z rozsudku.

Senátorka *M. HORSKÁ* upozornila na relevantní analýzy, kterými disponuje Úřad vlády. Přislíbila, že je dodá, protože mohou být pro výkon rozsudku užitečné.

Vládní zmocněnec *P. KONŮPKA* následně zahájil debatu k navrhovaným opatřením v gesci Ministerstva zdravotnictví („MZ“): sběr a vyhodnocování dat o přivolání policie do zařízení lůžkové péče a školení zdravotníků v oblasti deeskalace a bezpečného používání omezovacích prostředků.

Zástupkyně MZ *I. SVOBODOVÁ* uvedla, že resort souhlasí s potřebou zajistit sběr a evidenci dat o mimořádných událostech, kdy jsou voláni policisté do zařízení lůžkové péče. Zbývá vyjasnit, jaká forma bude potřebná, tj. zda toliko doplnění Metodiky sledování nežádoucích událostí ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče, nebo i změna vyhlášky č. 373/2017 Sb., o programu statistických zjišťování.

Zástupce KVOP *V. A. SCHORM* vyzdvihl, že zařízení, u nichž bude evidováno více nežádoucích událostí tohoto druhu, by měla provádět kvalitativní hodnocení. Praxe ukazuje, že mezi zařízeními existují v počtu případů přivolání policistů významné rozdíly. Mimořádnou událostí podléhající evidenci by měly být nejen

zásahy státní policie, ale i obecní policie, bezpečnostní ostrahy či jiné bezpečnostní služby. Systém kvalitativního hodnocení událostí je pak zapotřebí nastavit tak, aby zavazoval i soukromé poskytovatele. Navržená opatření zástupce KVOP dále doplnil. Jednak uvedl, že až se data začnou sbírat, tak mohou ukázat, že je třeba změnit vyhlášku č. 99/2012 Sb., o požadavcích na minimální personální zabezpečení zdravotních služeb. Ministerstvo zdravotnictví by proto mělo do výkonu přislíbit, že třeba po dvou letech zhodnotí, zda personální vyhláška vyhovuje. Zadruhé, každý rok se proškoluje ohromné množství zdravotníků, protože Metodické doporučení MZ k omezení volného pohybu pacienta a používání omezovacích prostředků (Věstník MZ, částka 4/2018) doporučuje poskytovatelům minimálně jednou ročně proškolovat personál, který používá omezovací prostředky. Doporučeným tématem jsou de-eskalační techniky, nácvik šetrného omezení a základy sebeobrany. Aby tato školení byla kvalitní a vedla k prevenci omezování i úrazů, Ministerstvo zdravotnictví by mělo zajistit (skrže svoje organizace) jednak pravidelné pořádání akreditovaných kurzů pro trenéry a jednak vypracování sylabu pro interní školení poskytovatelů (lze použít doporučení zpracovaná v rámci reformy).

Zástupkyně MZ *D. KOPKOVÁ* doplnila, že s kolegy pracují na tom, aby byla data využitelná v praxi a umožnila zacílit podporu zařízením, která ji nejvíce potřebují. Sběr dat bude zajišťovat ÚZIS. V současnosti se řeší, jak novou kategorii mimořádných událostí definovat. Je nezbytné, aby data umožňovala identifikovat zařízení, která podobné situace hůře zvládají. *I. SVOBODOVÁ* k dotazu KVOP doplnila, že přivolání ostrah zařízení bude rovněž zahrnuto do definice nežádoucí události. Dále uvedla, že MZ nezajišťuje vzdělávání zdravotníků, nicméně může různými formami podněcovat jejich zájem se průběžně vzdělávat.

Vládní zmocněnec *P. KONŮPKA* zahájil diskusi k dalšímu zamýšlenému opatření, jímž je zpracování metodických pokynů ke koordinaci postupu policistů a zdravotníků. V této souvislosti by měla vzniknout mezirezortní pracovní skupina.

Zástupce KVOP *V. A. SCHORM* podpořil vznik pracovní skupiny. KVOP má zájem být konzultována ohledně návrhů příslušných textů. Součástí metodiky určené policejním orgánům by měl být i souhrn obecných zásad, jak přistupovat k osobám vykazujícím známky duševní poruchy, resp. k osobám s psychosociálním postižením, o nichž rozsudek hovoří. Problémem je přístup k těmto osobám obecně, nikoli jen těm, kteří jsou vlivem ataky duševní nemoci agresivní, třebaže skutkové okolnosti případu se týkaly právě takové situace [viz čl. 32 doporučení Výboru ministrů Rec(2004)10].

Vládní zmocněnec *P. KONŮPKA* ujistil, že podněty KVOP budou vzaty v úvahu. Následně přešel k sérii opatření týkajících se činnosti policie. Jako první informoval o záměru metodicky upravit a zajistit výcvik policistů pro postup vůči osobám tzv. v excitovaném deliriu, tedy osobám v atace duševní nemoci a osobám intoxikovaným. K tomuto bodu se nikdo do diskuse nepřihlásil. Přešel proto k dalšímu bodu, kterým je zvládání poziční asfyxie. K této problematice již policie přijala metodické doporučení a na něj navazující krok v oblasti školení policejního personálu. Ani k tomuto bodu nebyly žádné komentáře. Třetím bodem bylo používání taserů.

Zástupkyně Policejního prezidia *K. HLAVÁČOVÁ* zdůraznila, že od roku 2015, kdy se odehrály okolnosti předmětného případu, ušla policie velký krok vpřed. Každé použití taseru je bráno jako mimořádná událost, na místo vyjíždí útvary vnitřní kontroly a vyhodnocují oprávněnost a přiměřenost jeho použití. Policisté vědí, že taseru lze použít jen jako krajního prostředku, jehož nasazení je vždy závažné. Úřad vnitřní kontroly vydal doporučení stanovící, že použití taseru je přípustné, jen dokud nedojde ke zpacifikování osoby. V naprosté většině případů postačuje k dosažení tohoto účelu výboj jediný a trvajících méně než 5 vteřin. Policisté jsou obecně přehlceni metodikami, informace je tedy potřeba vštěpovat v rámci profesní přípravy, spíše než vytvářet další metodické předpisy.

Zástupce KVOP *V. A. SCHORM* se dotázal, zda policie disponuje daty a zda by mohla zpřístupnit statistiky ohledně četnosti používání taserů za posledních 5 let (ze strany jakých typů útvarů policie (zásahové jednotky, pořádkové jednotky, hlídková služba), a zvláště kolik bylo případů použití ve zdravotnických zařízeních, kolik

bylo případů použití, kdy taserovaný člověk do cca 2 hodin zemřel (a jaký typ šetření v těchto případech následoval) a kolik případů použití, kdy byl k dispozici kamerový záznam.

Pokud jde o interní předpisy policie, zástupce KVOP doporučil promítnutí výkladového stanoviska Ministerstva vnitra k § 58 odst. 1 zákona o Policii ČR do Metodické příručky č. 1/2017 k donucovacím prostředkům a také do vzdělávacích programů PČR. V interním předpisu by také měla být zakotvena pravidla pro používání kamer policisty (kdy ji musí mít, zapnout ji, apod.). V interním předpisu i materiálech pro vzdělávání uživatelů taseru by měla být zdůrazněna také zdravotní rizika osob s duševní poruchou a zásady přístupu k nim. Poučení z případu V je, že někteří lidé po použití taseru reagují nepředvídatelně, včetně úmrtí, přičemž nelze vyjmenovat příčiny, nýbrž jen rizikové faktory. Bylo by tak vhodné zpracovat seznam rizik.

Zástupkyně Policejního prezidia K. HLAVÁČOVÁ ujistila, že výklad § 58 bude zařazen do metodické příručky, policisté jsou ohledně zdravotních rizik použití taseru již v současnosti vzděláváni. Ohledně statistik uvedla, že je KVOP mohou poskytnout, což se v minulosti i stalo. Sběr dat bude muset probíhat manuálně, ale vzhledem k tomu, že se tento donucovací prostředek nepoužívá často, tak lze učinit.

Zástupce PPO L. ZAMBOJ upozornil, že Soud v rozsudku V hovoří o taseru jako o zbrani, zatímco v ČR na něj právo stále nahlíží jako na donucovací prostředek. Zástupce Ministerstva vnitra („MV“) K. BAČKOVSKÝ vysvětlil, že pojem „zbraň“ se dá vykládat různě (střelná zbraň, služební zbraň, ostatní donucovací prostředky). Taser je sice považován za donucovací prostředek, ale není jím postaven na roveň, takže není důvod právní úpravu měnit.

Zástupce Fóra pro lidská práva M. MATIAŠKO vyjádřil pochybnosti stran toho, zda postačuje přijetí výkladového stanoviska MV. Preferoval by novelizaci § 58 odst. 1 zákona o policii. Domnívá se, že plánovaný standard „zjevné duševní poruchy“ je příliš vysoký a že vhodnější by bylo výslovné uvedení „osob zjevně vykazujících duševní poruchu“.

Zástupce MV K. BAČKOVSKÝ v reakci uvedl, že už § 58 odst. 1 zákona o policii uvádí mezi zranitelnými kategoriemi i osoby se zjevnou duševní poruchou, proto jeho novelizace není potřebná. Výkladové stanovisko může tento obrat dále konkretizovat a vyjasnit. Z pohledu policie není výkladové stanovisko MV pouhým nezávazným doporučením, požívá autority a v praxi jsou vzhledem k hierarchické struktuře řízení tato stanoviska respektována. Pokud jde o požadavek zjevnosti duševní poruchy, platí, že aby se mohl policisty tímto ustanovením řídit, musí mít reálnou možnost rozpoznat, že osoba duševní poruchou skutečně trpí. Dále zdůraznil, že i v těchto případech někdy mírnější prostředky k vyřešení situace nepostačují. Z tohoto důvodu ani dané ustanovení nestanoví absolutní zákaz použití některých donucovacích prostředků vůči uvedeným kategoriím osob.

Vládní zmocněnec P. KONŮPKA zahájil diskusi k opatřením, která mají reagovat na porušení procesní složky článku 2 Úmluvy. Připomněl, že v rámci výkonu rozsudku je třeba se zaměřit primárně na vyřešení rizika koluze mezi zasahujícími policisty, což je problém, za který byla ČR kritizována už v dřívějších rozsudcích. Za tímto účelem by měla proběhnout jednání na pracovní úrovni mezi GIBS a Policejním prezidiem ohledně nastavení interních postupů a pravidel vyšetřování.

Zástupce NSZ J. CHROMÝ GIBS a Policejnímu prezidiu nabídl konzultaci při formulaci změn interních předpisů. Dále uvedl, že se závěry rozsudku V budou státní zástupci NSZ seznámeni.

Zástupce KVOP V. A. SCHORM se dotázal, zda je postup pro předávání informací o úmrtích při policejních zásazích v současnosti upraven v interních předpisech, nebo se řídí pouze zaběhlou praxí obou orgánů. Dále vyzdvihl potřebu, aby GIBS vyslyšela zainteresované policisty, pokud možno, bezodkladně.

Zástupkyně Policejního prezidia K. HLAVÁČOVÁ uvedla, že spolupráce mezi GIBS a PP se řídí primárně trestním řádem, tzn. jakmile je dáno podezření o spáchání trestného činu, operační střediska obou orgánů si neprodleně předají informace, což je ustálená praxe. Zástupkyně GIBS N. BOUŠKOVÁ doplnila, že v praxi, jakmile má příslušný policista podezření na spáchání trestného činu, informuje v některých případech

pracovníka vnitřní kontroly, který následně předá informaci GIBS, nebo je informace předána GIBS přímo. Problémem může být předání informací s větším časovým odstupem či následná fáze, jelikož dosahoví pracovníci GIBS se nezdědka nemohou dostavit na místo v rámci minut, čímž vzniká prostor pro koluzi. Zástupce MV K. BAČKOVSKÝ vysvětlil, že spolupráce GIBS a policie je striktně regulována zákonem. Dále upozornil, že i policisté jsou lidé jako každý jiný. Policista po zásahu, při kterém osoba zemřela, může být traumatizován a potřebovat psychologickou intervenci. Může být také sám raněn. I vůči policistům je třeba v těchto situacích přistupovat citlivě a s pochopením.

Zástupce Fóra pro lidská práva M. MATIAŠKO poukázal na praxi odkládání věcí ze strany GIBS, která je však aspektem probíhajícího řízení ve věci *S. T. proti ČR*. Dále ocenil, že KVZ pro potřeby GIBS vytvoří příručku k judikatuře ESLP týkající se požadavku důkladnosti účinného vyšetřování.

Závěry:

Kolegium vítá záměry Ministerstva zdravotnictví ohledně nastavení sběru dat o přivolání policie do psychiatrických zařízení a školení zdravotníků v oblasti deeskalace a bezpečného používání omezovacích prostředků, a přeje si být na příštím zasedání informováno o dosaženém pokroku.

Kolegium podporuje zřízení mezirezortní pracovní skupiny ke koordinaci postupu policistů a zdravotníků při společném zásahu a přeje si být na příštím zasedání informováno o dosavadní činnosti této skupiny.

Kolegium vítá novelu metodického pokynu policejního prezidenta k poziční asfyxii.

Kolegium vítá zavedení výcviku policistů pro postup vůči osobám v excitovaném deliriu Policejním prezidiem a jeho záměr vypracovat metodiku školení a konkrétní školící nástroje a přeje si být na příštím zasedání informováno o vývoji v této oblasti.

Kolegium podporuje přijetí výkladového stanoviska Ministerstva vnitra, které by mezi zvláště zranitelné osoby podle § 58 odst. 1 zákona o policii zahrnulo i osoby se zjevnou duševní poruchou nebo hospitalizované. Zároveň vyzývá Policejní prezidium, aby pokračovalo v jednáních o tom, jak promítnout uvedený výklad do policejních metodik a vzdělávání.

Kolegium bere na vědomí, že proběhne pracovní jednání mezi Policejním prezidiem a GIBS ohledně nastavení procesních pravidel pro vyšetřování úmrtí osoby při policejním zásahu s cílem eliminovat riziko koluze mezi zasahujícími policisty a žádá GIBS, aby ho na příštím zasedání informovala o jeho výsledcích.

Kolegium vítá záměr kanceláře vládního zmocněnce vypracovat tematickou příručku k judikatuře Soudu vztahující se k adekvátnosti vyšetřování.